

ปรัชญากับนักปรัชญา

พระมหากษัตริย์ ดร. โฉม, ผศ. ดร.
อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความหมายของคำว่า Philosophy มีความหมายตามตัวอักษรว่า ความรักในความรู้ มาจากรากศัพท์ว่า Philo แปลว่า ความรัก (Love) กับคำว่า Sophia แปลว่า ความรู้ (Knowledge) เป็นความรักในการที่จะค้นหาความจริงอันสมบูรณ์ (Perfect) สามารถเข้าถึง และวินิจฉัยสิ่งทั้งหลายถึงขั้นขั้น (Ultimate reality) เป็นลักษณะของจิตที่ประสงค์จะหยั่งทราบ ความรู้ตามธรรมชาติ (Natural knowledge) เกิดจากการศึกษาหาความจริงอย่างเป็นระบบ ระเบียบ เป็นความรู้ที่สามารถอธิบายได้มากหรือน้อยตามขีดแห่งประสบการณ์ของแต่ละบุคคล^๑ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาคือนักปรัชญาซึ่งเป็นผู้ที่ชอบครุ่นคิดปรัชญามาเสนอต่อสังคม คำว่านักปรัชญา หรือ Philosopher เกิดขึ้นเมื่อประมาณสองพันห้าร้อยปีมาแล้วนักปรัชญากรีกชื่อ พิธาโกรัสเป็นผู้ใช้คำนี้เป็นคนแรก ชาวกรีกยุคนั้นเรียกนักปราชญ์ราชบัณฑิตว่า Sophoi (ผู้รอบรู้) พิธาโกรัสรู้สึกคำนี้สูงส่งเกินไป จึงคิดคำผสมขึ้นว่า Philosophoi แปลว่าผู้รักความรู้ (Lover of Wisdom) สำหรับใช้เรียกท่านผู้คงแก่เรียนหรือนักวิชาการสมัยนั้น เพราะนักปรัชญาคนนั้นรอบรู้วิทยาการหลายสาขา และวิทยาการเหล่านั้นยังไม่มีชื่อเฉพาะว่าวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ ฯลฯ แต่เรียกรวมกันว่าปรัชญา (Philosophy) ซึ่งได้แก่สหวิทยาการนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ปรัชญาในสมัยโบราณจึงเป็นชื่อรวมของวิทยาการหลายแขนง เพราะปรัชญาหมายถึงความรักในความรู้ วิทยาการใดให้ความรู้ วิทยาการนั้นเป็นปรัชญา หลักฐานที่แสดงว่าปรัชญา

---

^๑ William A. Wallace, O.P. **The Elements of Philosophy.** (New York : Alba house, 1977), P. 5.

ในอดีตเป็นที่รวมของสรรพวิทยาการก็มาจากผลงานของอริสโตเติล นักปรัชญากรีกท่านนี้แบ่งวิชาการเป็นสามภาค คือภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และภาคผลิต วิชาการสองภาคแรกว่าด้วยอภิปรัชญา ฟิสิกส์ ชีววิทยา จิตวิทยา ดาราศาสตร์ เทววิทยา คณิตศาสตร์ จริยศาสตร์และรัฐศาสตร์ อริสโตเติลถือว่าวิชาการภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเหล่านี้เป็นปรัชญา ข้อนี้หมายความว่าปรัชญากรีกได้รวมศาสตร์ไว้เกือบทุกสาขาที่ทำได้ ศาสตร์ต่างๆ ได้ถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาปรัชญาอยู่นานนับศตวรรษ จนกระทั่งศาสตร์ทั้งหลายค่อยแยกตัวออกจากปรัชญาไปที่ละศาสตร์ แม้กระทั่งวิทยาศาสตร์ก็แยกตัวออกไปไม่นาน ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ วิทยาศาสตร์ยังมีชื่อเรียกว่าปรัชญาธรรมชาติ (Natural Philosophy) จึงกล่าวได้ว่านักปรัชญาต้องการศึกษาทุกเรื่อง เนื้อหาของปรัชญาเกินพรมแดนกว้างที่สุดเท่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะอำนวย ดังนั้นจึงไม่แปลกเลยที่จะกล่าวว่าวิทยาการเกือบทุกสาขาในปัจจุบันเคยสังกัดอยู่กับปรัชญามาก่อน ต่อมาเมื่อวิทยาการเหล่านั้นพัฒนามากขึ้นจึงแยกตัวเป็นวิชาอิสระปรัชญาจึงได้ชื่อว่าเป็นมารดาของศาสตร์ทั้งหลาย

รวมความว่าปรัชญาเป็นเรื่องของความรู้ ทั้งการแสวงหาความรู้ (Seeking Wisdom) และความรู้ที่ค้นพบแล้ว (Wisdom Sought) ล้วนอยู่ภายในขอบข่ายของวิชาปรัชญาทั้งสิ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งปรัชญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สองชั้นตอน คือขั้นแสวงหาความรู้กับขั้นค้นพบความจริง ในขั้นแสวงหาความรู้นั้น มนุษย์มีความสงสัยจึงตั้งคำถามแล้วคิดหาคำตอบอย่างมีเหตุผล เราเรียกขั้นนี้ว่า การคิดแบบปรัชญา (Philosophical Thinking) ส่วนขั้นที่สองเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแสวงหาความรู้ กล่าวคือในที่สุดมนุษย์ก็ได้ค้นพบคำตอบเกี่ยวกับความจริง เราเรียกคำตอบที่ได้ว่า ความรู้เชิงปรัชญา (Philosophical Knowledge) ถึงแม้ปรัชญาจะมีสองชั้นตอน แต่ก็สัมพันธ์กันจนแยกไม่ออก เมื่อพูดถึงชั้นตอนหนึ่งก็บ่งความไปถึงอีกชั้นตอนหนึ่ง ชั้นตอนทั้งสองต่างก็เป็นปรัชญาซึ่งเปรียบได้กับด้านทั้งสองของเหรียญบาทเดียวกัน ไม่ว่าจะมองจากด้านก้อยหรือด้านหัว คนมองก็รู้ว่าเป็นเหรียญบาทได้เท่าๆ กัน ไม่ว่าจะมองชั้นความคิดแบบปรัชญาหรือชั้นความรู้เชิงปรัชญา ก็พบสิ่งที่เรียกว่าปรัชญาได้เท่าๆ กัน นักปรัชญาคือคนที่คิดแบบปรัชญา จุดเริ่มต้นแห่งการคิดไม่ได้พิเศษพิสดารอะไร เพราะคนธรรมดาส่วนมากล้วนมีศักยภาพในการคิดแบบปรัชญาอยู่แล้ว วัยเด็กของทุกคนเป็นช่วงเวลาที่ว่านักปรัชญาปรากฏ เด็กมีความไร้เดียงสา แต่ความไร้เดียงสาก็ต้องจากเด็กไป

สักวันเมื่อถูกพลังอันหนึ่งในใจของเด็กขับไล่ไป พลังอันนั้นคือความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เมื่อเด็กออกไปเผชิญโลกกว้าง สิ่งแปลกใหม่เร้าความสนใจของเด็ก เด็กจึงอยากเรียนรู้ เด็กจะตั้งปัญหาถามตลอดเวลาว่า นั่นอะไร นี่อะไร เด็กถามเพราะมีความอยากรู้อยากเห็น ถ้าจะฝึกเด็กให้เป็นนักปรัชญาหรือนักวิทยาศาสตร์ ต้องส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยช่างซักถาม ถ้าถามทุกครั้งแล้วได้คำตอบ เด็กก็จะถามปัญหากว้างขวางยิ่งขึ้น ความอยากรู้อยากเห็นในวัยเด็กนี้แหละเป็นบ่อเกิดความคิดแบบปรัชญา และการซักถามก็เป็นลักษณะของนักปรัชญา ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาทำตัวเป็นเด็กต่อโลกเสมอ เขาสำนึกว่าตัวเองยังต้องเรียนรู้อีกมากนัก^๒ ยกตัวอย่างนักปรัชญาที่รู้จักกันทั่วไป เช่น โสเครตีส กล่าวว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือข้าพเจ้าไม่รู้อะไร”^๓ เป็นคำพูดที่แสดงให้เห็นว่านักปรัชญาสนใจถามปัญหาทุกชนิด อยากรู้อารมณ์ นักปรัชญาสามารถรักษาความอยากรู้อยากเห็นให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ดังที่พลาโตกล่าวว่า “ความใฝ่รู้เป็นอารมณ์ของนักปรัชญา ปรัชญาเริ่มต้นที่ความใฝ่รู้ (wonder)”^๔

สำหรับแนวคิดทางปรัชญาของนักปรัชญาท่านอื่น ขอยกมาพอเป็นตัวอย่างดังนี้ เช่น อิมมานูเอล คานท์ ซึ่งกล่าวถึงเจตนาดีว่า “ไม่มีอะไรในโลกนี้ หรือนอกโลกนี้ ที่เราอาจจะคิดว่า เป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไขนอกจากเจตนาดี สติปัญญาที่ดี ไหวพริบที่ดี การตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่ดี รวมทั้งพรสวรรค์อื่นๆ ของจิตซึ่งจะเรียกว่าอย่างไรก็แล้วแต่ หรือความกล้าหาญ ความเด็ดเดี่ยว และความบากบั่น เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่ดีและน่าพึงปรารถนาในหลาย ๆ แง่ แต่ทั้งหมดนี้อาจจะกลายเป็นสิ่งชั่วและอันตรายที่สุดก็ได้ ถ้าเจตนาซึ่งใช้พรสวรรค์ที่ได้จากธรรมชาติเหล่านี้ และซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นคนไม่ดี ลากทั้งหลายซึ่งโชคได้อำนวยให้ก็ เช่นเดียวกัน เช่น อำนาจ ความมั่งคั่ง เกียรติยศ หรือแม้แต่สุขภาพ ความสุขสบาย และความพอใจในสภาพของตนที่เรียกกันว่าความสุขเหล่านี้ ก็อาจทำให้คนหยิ่งยะโส ถ้าหากไม่มี

---

^๒ ดูรายละเอียดใน พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต). **ปรัชญากรีกบ่อเกิดปรัชญาตะวันตก**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๔-๖.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ และ หน้า ๑๑๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

เจตนาดีมาควบคุมอิทธิพลของมันที่มีต่อจิตและต่อกฎของความประพฤติในการที่จะพาจิตไปสู่จุดหมายที่ถูกต้องได้ แทนจะไม่ต้องกล่าวก็ได้ว่า การที่ได้เห็นมนุษย์ผู้ปราศจากเค้าของเจตนาที่ดีบริสุทธิ์ กำลังแสวงสุขอยู่ ไม่เคยให้ความสบายใจแก่ผู้ที่มีใจเป็นกลางและมีเหตุผล ดังนั้นดูเหมือนว่าเจตนาดีเป็นเงื่อนไขอันจะขาดเสียมิได้ที่จะทำให้ความสุขเป็นสิ่งมีค่า มีคุณลักษณะบางอย่างซึ่งดูเหมือนจะก่อให้เกิดความมีเจตนาดี และทำให้เกิดการกระทำขึ้น แต่ถึงแม้จะเป็นเช่นนั้นคุณลักษณะเหล่านี้ก็ได้มีค่าในตัวเองโดยปราศจากเงื่อนไข เช่น ความมีใจสงบ การบังคับใจตนเอง และการตัดสินใจอย่างสุขุมเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่เพียงแต่ดีในหลายๆ ด้านเท่านั้น แต่ยังมีส่วนทำให้บุคคลมีค่าด้วย แม้ว่าคนรุ่นก่อนจะถือว่าสิ่งเหล่านี้มีค่าโดยปราศจากเงื่อนไข แต่ก็ทำเป็นเช่นนั้นไม่เลย เพราะถ้าปราศจากเจตนาดีเป็นหลักเสียแล้ว คุณสมบัติเหล่านี้ อาจกลายเป็นความชั่วอย่างมากที่สุดได้ ความใจเย็นของผู้ร้ายไม่เพียงแต่ทำให้เขาน่ากลัวมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำให้เราเห็นว่าเขาน่าเกลียดชังมากกว่าที่เมื่อเขาไม่มีคุณสมบัตินี้ การที่เจตนาดีเป็นสิ่งดีนั้นมีใช้เพราะผลที่มันก่อให้เกิดขึ้นหรือเพราะมันทำให้เราบรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง แต่มันดีเพราะมันมีเจตนาอย่างนั้น กล่าวคือมันดีในตัวมันเอง โดยตัวมันเอง เราจะต้องถือว่ามันมีค่าสูงกว่าสิ่งใด ๆ ที่มันก่อให้เกิดขึ้นและดีกว่าแรงโน้มใดๆ หรือแม้แต่แรงโน้มทั้งสิ้นรวมกัน แม้เรื่องจะกลายเป็นว่าโชคร้าย หรือข้อจำกัดโดยธรรมชาติอื่น ทำให้เจตนาที่ดีอันนี้ไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ และแม้จะใช้ความพยายามที่สุดแล้วก็ยังไม่บรรลุเป้าหมาย (ไม่ใช่อยากได้เฉยๆ โดยไม่ใช้ความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่) แต่มันก็ยังจะส่องแสงเรืองรองในตัวมันเอง ประหนึ่งเพชรฉะนั้น ความเป็นประโยชน์หรือผลที่ได้ไม่สามารถที่จะบั่นทอนหรือเพิ่มค่าให้แก่มันได้ ความมีประโยชน์ของมันเป็นเพียงสิ่งล่อใจที่ทำให้คนยึดมันอยู่กับมัน หรือเพียงเพื่อดึงดูดให้ผู้ที่ยังไม่รู้จักมันได้มาลิ้มรสของมันเท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่รู้จักค่าของมันแล้วก็ไม่มีความหมายอะไร”^๕ อีกท่านหนึ่งคือ จอง ปอล ชาร์ทร์ เจ้าของประโยคปรัชญาเด็ดว่า “มนุษย์ถูกสถาปนาให้

^๕ เนื่องน้อย บุญยเนตร, **จริยศาสตร์ตะวันตก : ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ ฟอร์ด ชาร์ทร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗-๑๙.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๙.

เป็นอิสระ”^{๖๗} และประโยคว่า “ไม่มีพระเจ้า ไม่มีแผนการใดจะสามารถปรับโลกและความเป็นไปของมันให้เข้ากับเจตจำนงของข้าพเจ้าได้”^{๖๘}

ต่อจากนี้มาพิจารณากันว่าคำกล่าวทางปรัชญา “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือข้าพเจ้า ไม่รู้อะไร” ของโสเครตีสเป็นมาอย่างไร และมีความหมายอย่างไร ความเป็นมาของปรัชญานี้ สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมของโสเครตีสนั่นเอง กล่าวคือโสเครตีสอยู่ในสังคมกรีกที่กำลังแสวงหาความรู้ นักปรัชญารุ่นก่อนโสเครตีสได้หาคำตอบของคำถามว่า “ปฐมธาตุของโลก (First Element) คืออะไร” แล้วมีการเสนอคำตอบต่างๆ กัน เช่น ธาเลสตอบว่า “ปฐมธาตุของโลกคือน้ำ เพราะน้ำมีอยู่ก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด และเป็นสิ่งที่มีอนุภาคเล็กที่สุดจนแบ่งย่อยออกไปอีกไม่ได้”^{๖๙} อานักซิมานเดอร์ ตอบว่า “ปฐมธาตุของโลกคืออนันต์ (Infinite) เพราะอนันต์ยังไม่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวว่าเป็นอะไร อนันต์จึงมีศักยภาพที่จะกลายเป็นอะไรก็ได้ และสรรพสิ่งในโลกล้วนมีแหล่งกำเนิดมาจากอนันต์”^{๗๐} และนักปรัชญากรีกรุ่นต่อมาชื่อว่า เดมอคริตุส เสนอว่า “ปฐมธาตุของโลกคือปรมาณู หรืออะตอม (Atom) อะตอมในภาษากรีกแปลว่า สิ่งที่ตัดแบ่งออกไปอีกไม่ได้”^{๗๑} นักปรัชญารุ่นต่อมาคืออานักซิเมเนสเสนอว่า “ทั้งน้ำและอนันต์ต่างไม่ใช่ปฐมธาตุของโลก อากาศ (Air) ต่างหากเป็นปฐมธาตุของโลก เพราะอากาศแผ่ขยายออกไปไม่มีที่สิ้นสุด และมีพลังขับเคลื่อนในตัวเอง อากาศจึงเคลื่อนไหวตลอดเวลา และด้วยอำนาจแห่งการเคลื่อนไหวของอากาศนี้สรรพสิ่งจึงเกิดขึ้น”^{๗๒} พอถึงยุคของโสเครตีส คนไม่ให้ความสำคัญแก่คำถามว่าอะไรเป็นปฐมธาตุของโลกเพราะไม่เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แต่หันมาสนใจคำถามอื่นโดยเฉพาะโสเครตีสหันมาสนใจเรื่องการเมือง ศาสนา การแต่งงาน ความรัก และศีลธรรม โดยการสนทนาในลักษณะโต้ว่าที โสเครตีสมักสนใจโต้ว่าทีกับผู้ที่อ้างตัวเองว่าเป็นปราชญ์ จนผู้นั้นจนมุมแต่โสเครตีสยังทำตนเป็นผู้ไม่รู้ กลุ่มคำที่เด่นของนักปรัชญา

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๑.

^{๖๘} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), *ปรัชญากรีกบ่อเกิดปรัชญาตะวันตก*, หน้า ๓๖.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ท่านนี้ก็คือ หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือข้าพเจ้าไม่รู้อะไร ซึ่งท่านอธิบายถึงความหมายของกลุ่มคำเด่น ๆ นี้ว่า นี่เป็นความฉลาดของคนที่รู้ว่าตนไม่รู้อะไร ส่วนคนอื่นนั้นโง่กว่า เพราะไม่รู้ว่าตนไม่รู้อะไร ความชอบได้ของท่านทำให้ท่านมีศัตรูมาก และต่อมาถูกพิพากษาให้ประหารชีวิตโดยเสียงข้างมากของศาลประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่ชอบโสเครติส ถ้าเป็นสมัยนี้ก็ควรจะเรียกว่า ความฉลาดนำภัยมาให้ตนเอง หรือปากนำภัยมาให้ ถึงอย่างไรก็ตาม โสเครติสก็ไม่ยอมใช้ความฉลาดเพื่อเอาตัวรอดจากความตาย โสเครติสยอมตาย ไม่ยอมถอนคำพูด ยืนยันตลอดเวลาว่าจะพูดและจะทำอย่างที่ว่าอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลงแม้ตัวจะตายก็ยอม ท่านไม่กลัวตาย แต่เดินเข้าหาความตายด้วยท่าทีที่สงบพร้อมกับความเชื่อว่า การตายจะทำให้วิญญาณถูกปลดปล่อยจากที่คุมขังคือร่างกายของตนเอง

เมื่อพูดถึงพุทธปรัชญา ศ.ดร.สมภาร พรหมทา กล่าวถึงประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้คือ มนุษย์ โลก และธรรมชาติ, คำถามพื้นฐานของชีวิต, ชีวิตกับความขัดแย้ง, บุคคลกับสังคม, มนุษย์กับการแสวงหาความรู้, พุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์, ลิทธิ, จริยธรรมสองระบบ, ทฤษฎีและการละเมิดของพระพุทธศาสนา และท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อสตรี^{๑๒} ซึ่งล้วนเป็นภาพที่กว้างออกไป ไม่มีการชี้เฉพาะว่าหัวข้อธรรมชุดใดเป็นอภิปรัชญา หัวข้อธรรมชุดใดเป็นญาณวิทยา เป็นคุณวิทยา เป็นจริยศาสตร์ งานพุทธปรัชญาของศ.ดร.สมภาร พรหมทา ให้ความคิดที่หลากหลายทาง เหมือนกับว่าทุกเรื่องทุกประเด็นในโลกนี้ นักปรัชญาสามารถนำมามองในแง่ปรัชญาได้ทั้งนั้น เช่นเรื่องลิทธิ เมื่อตั้งคำถามว่าลิทธิคืออะไร ก็ตอบได้หลายคำตอบ ทำให้เห็นชัดว่าเรื่องลิทธิ ก็นำไปเป็นแง่คิดทางปรัชญาที่ต่างคนต่างคิดต่างนิยามกันได้ เป็นไปตามบริบทสิ่งแวดล้อม หรือตามสติปัญญาของผู้ตอบ

---

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน สมภาร พรหมทา, **พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑-๔๓๖.

ส่วนพุทธปรัชญาที่พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ เขียนไว้ได้แยกย่อยลงไปเป็นพุทธปรัชญาดั้งเดิม พุทธปรัชญาเถรวาท พุทธปรัชญาเถรวาทฝ่ายสันสกฤต และพุทธปรัชญามหายาน มีส่วนย่อยที่ควรทราบ เช่นอภิปรัชญาในพุทธปรัชญาดั้งเดิมได้แก่ส่วนที่กล่าวถึงเรื่องชั้น ๕, เรื่องธาตุ (มีธาตุ ๒ ธาตุ ๓ ธาตุ ๔ ธาตุ ๖ ธาตุ ๑๘), เรื่องปัจจุสมุปบาท, เรื่องไตรลักษณ์ สำหรับญาณวิทยาในพุทธปรัชญาดั้งเดิมกล่าวถึงเรื่องอายตนะ, เรื่องวิญญาณ, เรื่องสัญญา, เรื่องปัญญา ต่อมาก็พูดถึงจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาดั้งเดิมว่าเป็นศีล, กุศลกรรมบถ, มรรคมีองค์ ๘, กรรม^{๑๓}

ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธปรัชญาเถรวาทฝ่ายสันสกฤต และพุทธปรัชญามหายานมีรายละเอียดปลีกย่อยลงไปอีก^{๑๔} เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ข้าพเจ้า(ผู้เขียน)ชอบใจที่จะเห็นการแยกแยะตามแบบที่พระมหาสมจินต์เขียนเพราะเห็นร่องรอยของพุทธธรรมจึงควรเรียกว่าพุทธปรัชญา

มองไปทางปรัชญาตะวันตก รศ.ชัชวรินทร์ อัดพัฒน์ได้เขียนปรัชญาตะวันตกร่วมสมัยไว้ เนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงปรัชญาของกลุ่มปฏิบัตินิยมซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้คือ

๑. สิ่งที่เราเรียกว่าจิตตามทัศนะของวิลเลียม เจมส์ เป็นเพียงชื่อเรียกประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ดุลูกโซ่ไม่มีช่องว่าง

๒. จิตเป็นสิ่งที่ฉับไว รับรู้และทำหน้าที่คัดเลือก นั่นคือหน้าที่ของจิต

๓. ทัศนะทางจิตวิทยาของวิลเลียม เจมส์ คือจิตมีลักษณะเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีจุดมุ่งหมายและมีลักษณะสัมพันธ์กับร่างกายและมีธรรมชาติเลือกสรร

๔. ทฤษฎีว่าด้วยความรู้ตามหลักปรัชญาปฏิบัตินิยมถือว่า กระบวนการของความรู้ทั้งหมดเกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือประสบการณ์เป็นปฐมกำเนิดของความรู้ทุกชนิด

---

^{๑๓} พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, **พุทธปรัชญา : สาระและพัฒนากา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒-๑๕๐.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน.

๕. นักปรัชญาในกลุ่มปฏิบัตินิยมเน้นประสบการณ์มากที่สุดในฐานะเป็นบ่อเกิดของความรู้ทุกชนิด

๖. นักปรัชญาในกลุ่มปฏิบัตินิยม มีความเห็นว่าทั้งวัตถุและจิตทำหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดว่า ความรู้เกิดจากอะไร ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ก้าวหน้าไปไกลกว่ากลุ่มเหตุผลนิยมและประจักษ์นิยม

๗. ทักษะเกี่ยวกับเรื่องความจริง นักปรัชญาในกลุ่มปฏิบัตินิยมได้เสนอความจริงในทัศนะของตนว่า ความจริงเป็นสิ่งที่พิสูจน์ด้วยการปฏิบัติ ความจริงคือความคิดที่เป็นจุดอุปกรรมในการกระทำ ความจริงเป็นสิ่งเฉพาะและเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลา ไม่มีความจริงอมตะ สรุปลแล้วปรัชญาปฏิบัตินิยม มีลักษณะเป็นประสบการณ์นิยม พหุนิยม ธรรมชาตินิยม และวิวัฒนาการนิยม และเป็นปฏิบัติปรัชญา ต่อสังคมนิยม วุฒิปัญญานิยมและสัมบูรณ์นิยม^{๑๕}

นอกจากนี้ รศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ ยังเขียนหนังสือแนวปรัชญาไว้ให้ศึกษาอีกหลายเล่ม เช่นปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ ๒ (Modern Western Philosophy 2), ญาณวิทยา (Epistemology), จริยศาสตร์ (Ethics) และผศ.วิธาน สุชีวงศ์ก็ได้เขียนหนังสือแนวนี้นี้ไว้ชื่ออภิปรัชญา (Metaphysics)

เรื่องนี้นำมาสู่บทสรุปว่า นักปรัชญาเป็นคนที่ไม่กลัวความตาย เพราะถือว่าการตายคือการหลุดพ้นจากที่คุมขัง โสเครตีสทำเป็นตัวอย่างมาแล้ว และกล่าวได้ว่านักปรัชญามีงานประจำคือขบคิดค้นคว้าในเรื่องปรัชญา แล้วนำมาเสนอต่อสังคม อาจมีผลในการปรับปรุงสังคม นักปรัชญาบางท่านก็ได้ปฏิบัติตามปรัชญาของตนอย่างเคร่งครัด เช่นอิมมานูเอล ค้านท์ บางท่านก็ปฏิบัติแหวกแนวไปจากความคิดของตน เพียงเสนอแนวคิดทางปรัชญาไว้ให้โลกได้รับรู้และตีความกันต่อไป อย่างไรก็ตามการมีผู้คิดปรัชญา ก็แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางความคิด ความเจริญทางสติปัญญาของมนุษย์ ถ้าถามกันว่านักปรัชญาของชนชาติไทยมีหรือไม่? ก็เห็นจะต้องตอบว่า มีครับ ถามต่อว่าใครควรจะเข้าข่ายว่าเป็นนักปรัชญาของชนชาติไทย? ขอตอบรวมๆ ก่อนว่าคือกลุ่มคนชนชาติไทยที่ชอบปรัชญา ชอบศึกษาปรัชญา นักวิชาการสายปรัชญา

^{๑๕} รศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย, (Contemporary Western Philosophy)**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๘๕-๘๖.

ทั้งหลายนั้นแหละคือนักปรัชญาของชนชาติไทย ในจำนวนนี้รวมถึง ศ.ดร.สมภาร พรมทา, เนื่องน้อย บุญยเนตร, รศ.ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, ผศ. วิธาน สุชีวงศ์ และพระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ ที่ตอบเช่นนี้เพราะท่านเหล่านี้สนใจวิชาการทางปรัชญา มีผลงานทางวิชาการ ปรัชญาท่านละหลายเล่ม เมื่อท่านศึกษาขบคิดปรัชญาและเขียนงานแนวปรัชญาออกมาได้ ก็คงมีแนวคิดทางปรัชญาใหม่ๆ ผุดขึ้นมาบ้าง ส่วนเรื่องที่ท่านจะไปเขียนไว้ที่ไหน กล่าวไว้ที่ไหน ก็เป็นเรื่องที่ผู้สนใจต้องแสวงหากันเอง เราอ่านปรัชญาของนักปรัชญากรีก นักปรัชญาเยอรมัน นักปรัชญาอังกฤษ ก็ควรจะกล้าหาญในการยอมรับว่ามีปรัชญาของนักปรัชญาชนชาติไทย จะได้ภูมิใจว่า คนไทย ก็เป็นนักปรัชญาได้เหมือนกัน

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. รศ. **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย (Contemporary Western Philosophy)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.
- _____. **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย ๒ (Modern Western Philosophy 2)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.
- _____. **ญาณวิทยา (Epistemology)**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.
- _____. **จริยศาสตร์ (Epistemology)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- เนื่องน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก : ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลล์ ชาร์ทท์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. **พุทธปรัชญา : สาระและพัฒนาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระราชวรมุณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ปรัชญากรีกบ่อเกิดปรัชญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๐.
- วิธาน สุชีวกุปต์. ผศ. **อภิปรัชญา (Metaphysics)**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.
- สมภาร พรหมทา. ผศ.ดร. **พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.